

Research Paper

Designing a model for political development based on Islamic teachings for the government of the Islamic Republic of Iran

Zahra Ghorbanzadeh¹, Amin Nikpour^{*2}, Zahra Shokoh³, Shahin Sharafi⁴

1. PhD Student, Department of Management, Islamic Azad University, Kerman, Iran.
2. Associate Professor, Department of Management, Kerman Branch, Islamic Azad University, Kerman, Iran.
3. Assistant Professor, Department of Management, Kerman Branch, Islamic Azad University, Kerman, Iran.
4. Assistant Professor, Department of Management, Kerman Branch, Islamic Azad University, Kerman, Iran.

ARTICLE INFO

Abstract

PP: 395-408

Use your device to scan and read the article online

Keywords: *Political Development, Islamic Teachings, Government of the Islamic Republic..*

The current research was conducted with the purpose of designing a model for political development based on Islamic teachings for the government of the Islamic Republic of Iran. This research is qualitative in terms of approach, and developmental-applied in terms of purpose. The statistical population of this research included 15 university professors in the field of development management and political science who are familiar with Islamic management, as well as religious persons and clerics who are familiar with public administration and political science who were counted all people. In this research, the data collection tool were referring to documents and interviewing experts. In this research, in order to analyze the data, was used thematic analysis, and the data were analyzed using NVIVO and SPSS. The results showed that the dimensions of political development based on Islamic teachings for the government of the Islamic Republic of Iran include 27 basic themes and 9 organizing themes of political-Islamic worldview, coherence of organizational political culture, rationality and wisdom, justice-oriented, emphasis on spirituality, rule of law, effective political participation, religious democracy, responsibility and accountability.

Citation: Ghorbanzadeh, Z., Nikpour, A., Shokoh, Z., & Sharafi, SH. (2024). **Designing a model for political development based on Islamic teachings for the government of the Islamic Republic of Iran.** *Geography(Regional Planning)*, Special Issue, Number 2, 395-408.

DOI: 10.22034/JGEOQ.2024.289259.3122

* **Corresponding author:** Amin Nikpour, **Email:** nikpour2003@yahoo.com

Copyright © 2024 The Authors. Published by Qeshm Institute. This is an open access article under the CC BY license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Extended Abstract

Introduction

It should be said that the application of the indicators of the political development of the Western semantic system in the system of the Islamic Republic of Iran shows the inefficiency of this indicator. Therefore, Western political development models are often useful for Western countries, and their application to other developing countries, including Iran, as the only suitable model for progress and development, does not seem rational. In fact, most western models have faced obstacles and limitations due to being non-native and not paying close attention to the issues and problems of our society. Therefore, for the application of political development in Iran's society, which is based on Islamic values, one must look for models that are consistent with Islamic culture and society. In fact, Iran's society is an Islamic society, and in such a society, models can be responsible that are appropriate and compatible with the culture and values that govern it. In other words, they are derived from religious and Islamic values. Therefore, by designing a model that is different and distinct from the common models of western political development and based on the principles and values of the society and in accordance with its conditions, facilities and needs, and by using Islamic initiative and thinking along with the use of rich Islamic content and resources, the process of political development can be implemented in the framework of the Islamic Republic of Iran. Also, since the general policies of the Islamic Republic of Iran system emphasize the rule of Islamic and religious values in the society, therefore, presenting a model of political development based on Islamic teachings for the Islamic Republic of Iran is one of the goals of this system.

Methodology

In terms of approach, this research is a qualitative research and in terms of goal, it is a developmental-applied research, and in terms of nature and method, it is a survey. In this research, in order to build a model of political development based on Islamic teachings for the system of the Islamic Republic of Iran, among the qualitative

research strategies, thematic analysis method has been used. The statistical community (experts) of the research includes experts (university professors) in the fields of comparative management and development and political science familiar with Islamic issues, as well as religious persons and clerics familiar with public administration and political science. Also, some of these people have had responsibility in the government of the Islamic Republic of Iran or had the experience of responsibility in the government of the Islamic Republic of Iran. The sampling method for conducting interviews is purposeful sampling. The data collection tool is a semi-structured interview, which according to the purpose of the research, the text of each interview is examined first, then conceptual labels are selected for them according to the sentences and key points in the interview. After the initial coding, the researcher combines the codes and places those that are similar in abstract classes called concepts, and finally identifies the themes by placing similar concepts on the same level. Also, the validity of the interview was checked through the presentation of the results obtained from the research experts; So that if they also confirm the findings, you can be more sure about the validity of the research.

Results and Discussion

Thematic analysis technique, which has an interpretative nature, is a process by which the scattered data of the text can be transformed into rich and refined data. The process of performing this technique is done in three stages, which are:

- 1- Shredding the text and encoding part of speech;
- 2- Exploring the network of themes from the text;
- 3- Integrating discoveries and presenting a model.

In the first stage, using the text of interviews and data-oriented coding, codes and themes related to the model of political development based on Islamic teachings were extracted for the system of the Islamic Republic of Iran.

In the second step, by sorting the codes based on semantic similarities, the lowest level of the theme (basic themes) was extracted.

In the third stage, based on the functional similarities of the basic themes, several

themes were placed in a category called the organizing theme, and in the last step of this stage, by abstracting a dominant theme (called the overarching theme) over all the organizing themes, the final compilation was made. The table of three themes was done.

Finally, after going through the steps of assigning primary codes to participants' speech fragments, assigning primary codes to extracted speech fragments, merging primary codes and extracting basic themes, categorizing basic themes into organizing themes, categorizing organizing themes into overarching themes, and final compilation of themes and Providing feedback to the participants, review and position of the researcher, the final network of extracted themes is given in Figure 1. The results showed that the extracted concepts related to the model of political development based on Islamic teachings for the system of the Islamic Republic of Iran include 87 primary codes, 27 basic themes and 9 organizing themes.

References

1. Abdullahi, Mohammad and Firoz Rad (2009). The process of transformation and structural obstacles to political development in Iran. *Iranian Journal of Sociology*, 10(1), 29-63. [In Persian]
2. Aghabakshi, Ali and Mino Afsharirad (2010). *Political science culture*. Tehran: Chapar Publications, third edition. [In Persian]
3. Amir Mozaheri, Amir Masoud, Elmi, Mahmoud, Momeni Rad, Akbar and Hossein Ahmadzadeh Goli (2023). Analyzing the dimensions of political development in the sixth development program of the Islamic Republic of Iran. *Journal of Economic Sociology and Development*, 12(1), 225-250. [In Persian]
4. Azizi, Hassan, Shafiei, Ismail and Alireza Golshani (2017). The realization of political development in the Iranian Islamic model of progress. *Journal of Iranian Islamic Development Pattern Studies*, 6(11), 157-183. [In Persian]
5. Dolab, M. (2018). Parties and elites are two major indicators in the country's political structure. University of Cambridge, London, England.
6. Huntington, Samuel. (2007). *Transition to democracy: theoretical and conceptual considerations*. Translation: Mohammad Ali Kadivar. Tehran: Gam Nu Publications. [In Persian]
7. Jahangiri, Saeed (2017). Investigating the obstacles to political development in Iran (case study: Pahlavi II era). *History of Revolution Magazine*, 2(4), 57-78. [In Persian]
8. Kingsbury, D. (2007). *Political Development*. New York, NY: Routledge.
9. Lakzaei, Najaf and Gholamreza Asm-Hosseini (2012). Patterns of political development with emphasis on Imam Khomeini's thought. *Journal of Islamic Revolution Studies*, 9(29), 60-35. [In Persian]

Conclusion

In this realization, the dimensions of the model of political development based on Islamic teachings for the system of the Islamic Republic of Iran were identified through the qualitative approach of thematic analysis. These dimensions were classified into nine categories of authentic political-Islamic worldview, coherence of organizational political culture, rationality and wisdom, justice-oriented, emphasis on spirituality, rule of law, effective political participation, religious democracy and responsibility and accountability.

The findings of the present research showed that the original political-Islamic worldview is one of the dimensions of political development based on Islamic teachings for the system of the Islamic Republic of Iran.

10. Mallah, Jafar, Hyderabad, Abulqasem and Saifullah Farzaneh (2022). Examining the role of political trust and religious beliefs in political development (case study: Bandar Gaz city). *Journal of Sociological Studies*, 56(15), 31-52. [In Persian]
11. Mehdikhani, Alireza (2010). A brief overview of political and economic development. Tehran: Aron Publications. [In Persian]
12. Memarzadeh, Tehran, Gholamreza and Iqbal Pak-Taynet (2005). Factors affecting political development. *Controller Magazine*, 41(21), 1-25. [In Persian]
13. Mir Khalili, Seyyed Hossein, Abolfazli, Hossein and Ali Salehi Farsani (2022). Identifying and examining the components and indicators of the Iranian Islamic model of progress to explain the model of political development in Iran. *The Journal of Transcendental Politics*, 10(39), 268-241. [In Persian]
14. Mirkhalili, Seyed Hossein, Abolfazli, Hossein and Ali Salehi Farsani (2019). Explaining the model of political development in Iran by emphasizing the indicators of the Iranian Islamic model of progress. *Research Journal of Islamic Revolution*, 10(36), 31-53. [In Persian]
15. Nazari, Sara, Ayouzi, Mohammad Rahim, Mortazavian, Ali and Akbar Ashrafi (2018). Optimal solutions for political development in the Islamic-Iranian model of progress. *Iranian Journal of Political Sociology*, 2(8), 5-43. [In Persian]
16. Nazari, Seyedghani, Bashiri Givi, Hossein and Saeed Jannati (2012). Investigating the effect of political participation on political development (case study: Khalkhal youth). *Iranian Journal of Social Development Studies*, 6(1), 146-137. [In Persian]
17. Parizad, Reza and Mohammad Mehdi Soleimani (2022). The role of the National Institution for the Protection of Human Rights in advancing the political development of the Islamic Republic. *Journal of Nations Research*, 7(82), 7-36. [In Persian]
18. Sepehari, Yadullah (2022). The process of political development and religious democracy (component of soft power) in the Islamic Republic of Iran. *Journal of Soft Power*, 12(29), 29-46. [In Persian]
19. Shiroudi, Morteza (2013). Political indicators of development and progress from the perspective of Islam, relying on the rule of Imam Mahdi (A.S.). *Journal of Promised Expectation*, 14(45), 102-85. [In Persian]
20. Sohrabzadeh, Abbas and Jafar Narimani (2023). Explaining the model of factors affecting the political-economic development of Ilam province, emphasizing the role of official elites. *Journal of strategic policy research*, published online on December 4, 1-19. [In Persian]
21. Walizadeh, Mahmoud and Mohammad Torabi (2022). Indicators of political development from the point of view of Martyr Professor Morteza Motahari. *Journal of Social Science Studies*, 8(2), 168-182. [In Persian]

انجمن ژئوپلیتیک ایران

فصلنامه جغرافیا (برنامه ریزی منطقه‌ای)

ویژه‌نامه، شماره ۲، زمستان ۱۴۰۲

شاپا چاپی: ۶۴۶۲-۲۲۲۸ شاپا الکترونیکی: ۲۱۱۲-۲۷۸۳

Journal Homepage: <https://www.jgeoqeshm.ir/>

مقاله پژوهشی

طراحی الگوی توسعه سیاسی بر اساس آموزه‌های اسلامی برای نظام جمهوری اسلامی ایران*

زهرا قربان‌زاده: دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، بوشهر، ایران.

امین نیک‌پور*: دانشیار گروه جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، بوشهر، ایران.

زهرا شکوه: استادیار گروه روانشناسی، واحد بوشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، بوشهر، ایران.

شهین شرفی: استادیار گروه روانشناسی، واحد بوشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، بوشهر، ایران.

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>شماره صفحات: ۳۹۵-۴۰۸</p> <p>از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید</p> <p>واژه‌های کلیدی: توسعه سیاسی، آموزه‌های اسلامی، جمهوری اسلامی ایران.</p>	<p>هدف از این تحقیق، طراحی الگوی توسعه سیاسی بر اساس آموزه‌های اسلامی برای نظام جمهوری اسلامی ایران است. این تحقیق، دارای رویکرد کیفی و از نظر هدف، توسعه‌ای - کاربردی است. جامعه آماری این تحقیق به منظور ساخت الگو، شامل ۱۵ نفر از اساتید دانشگاه در رشته‌های مدیریت توسعه و علوم سیاسی آشنا با موضوعات اسلامی و همچنین اشخاص مذهبی و روحانیون آشنا به موضوعات مدیریت دولتی و علوم سیاسی هستند که از تمامی آنان نظرخواهی شده است. در این تحقیق، ابزار گردآوری داده‌ها، مراجعه به اسناد و مصاحبه با خبرگان بوده است و به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از تکنیک تحلیل مضمون استفاده شده است و داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار NVIVO مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. نتایج تحقیق نشان داد که ابعاد توسعه سیاسی بر اساس آموزه‌های اسلامی برای نظام جمهوری اسلامی، شامل ۲۷ مضمون پایه و ۹ مضمون سازمان دهنده جهان‌بینی اصیل سیاسی - اسلامی، انسجام فرهنگ سیاسی سازمانی، عقلانیت و خردورزی، عدالت‌محوری، ابتناء بر معنویت، حکومت قانون، مشارکت مؤثر سیاسی، مردم‌سالاری دینی و مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی است.</p>

استناد: قربان‌زاده، زهرا؛ نیک‌پور، امین؛ شکوه، زهرا؛ شرفی، شهین (۱۴۰۲). طراحی الگوی توسعه سیاسی بر اساس آموزه‌های اسلامی برای نظام جمهوری اسلامی ایران. فصلنامه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، ویژه‌نامه، شماره ۲، صص ۳۹۵-۴۰۸

DOI: 10.22034/JGEOQ.2024.289259.3122

* Corresponding author: Amin Nikpour, Email: nikpour2003@yahoo.comCopyright © 2024 The Authors. Published by Qeshm Institute. This is an open access article under the CC BY license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

* این مقاله مستخرج از رساله دکتری مدیریت دولتی است.

* نویسنده مسئول: امین نیک‌پور پست الکترونیکی: nikpour2003@yahoo.com

مقدمه

توسعه سیاسی، از جمله مباحث و موضوعاتی است که در دهه‌های اخیر توجه عده بسیار زیادی از محققان را عمیقاً به خود جلب کرده و در کانون علایق فکری اندیشمندان علوم اجتماعی و علوم سیاسی قرار گرفته است. این بحث، به ویژه برای نخبگان فکری کشورهای جهان سوم از اولویت و اهمیت مضاعفی برخوردار است؛ چرا که در این کشورها، فرآیند توسعه و توسعه نیافتگی، چالش اصلی جامعه را تشکیل می‌دهد و همه وقایع و تحولات سیاسی، اجتماعی و اقتصادی موجود، خواه ناخواه تحت تأثیر آن قرار دارند. به ویژه آنکه، توسعه سیاسی محل تقارن منافع یک گروه یا گروه‌هایی از یک‌سو و منافع و مصالح عمومی از سوی دیگر است و مشکل‌ترین شکل، حرکت به طرف عقلایی شدن رفتارها و برخوردهای یک جامعه می‌باشد (جهانگیری، ۱۳۹۷: ۵۸).

از سوی دیگر، مشکلات و معضلات و تنگناهای بازدارنده‌ای که در کشورهای در حال توسعه در جریان شکل‌گیری و راه‌اندازی پروژه پیشرفت و توسعه سیاسی بروز کرده است و نیز سنجش و ارزیابی‌های نظری ابهام‌آمیز اندیشمندان و نظریه‌پردازان توسعه که از پیچیدگی جوامع و پیچیدگی فرآیند توسعه سیاسی آنها ناشی می‌شود، اهمیت مسئله پیشرفت و توسعه سیاسی را در کشورها به ویژه در کشورهای در حال توسعه هرچه بیشتر روشن و آشکار می‌سازد (هانتینگتون^۱، ۱۳۸۶: ۲۰-۱۹). از طرفی، مروری بر ادبیات توسعه سیاسی در ایران نشان می‌دهد که بخش اعظم مطالعات تجربی صورت گرفته توسط محققان، عموماً پیرامون مقوله عام توسعه و توسعه نیافتگی ایران است و فقط بخشی از این کارها مشخصاً به مقوله خاص توسعه سیاسی ایران پرداخته‌اند (عبداللهی و راد، ۱۳۸۸: ۳۳).

همچنین باید گفت که کاربست شاخصه‌های توسعه سیاسی نظام معنایی غرب در نظام جمهوری اسلامی ایران ناکارآمدی این شاخصه را نشان می‌دهد (شیروودی، ۱۳۹۳: ۸۹). لذا، الگوهای توسعه سیاسی غربی اغلب برای کشورهای غربی راهگشا و مفید بوده و بکارگیری آنها برای سایر کشورهای در حال توسعه از جمله ایران، به عنوان تنها الگوی مناسب پیشرفت و توسعه، عقلانی به نظر نمی‌رسد. در واقع، بیشتر الگوهای غربی به دلیل غیربومی بودن و نداشتن توجه دقیق به مسائل و مشکلات جامعه ما، با موانع و محدودیت‌هایی مواجه بوده‌اند (عزیزی و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۵۸). از این‌رو، برای کاربست توسعه سیاسی در جامعه ایران که بر اساس ارزش‌های اسلامی بنا شده است، باید به دنبال الگوهایی رفت که با فرهنگ و جامعه اسلامی همخوانی داشته باشند. در واقع جامعه ایران، جامعه‌ای اسلامی است و در چنین جامعه‌ای، الگوهایی می‌توانند پاسخگو باشند که با فرهنگ و ارزش‌های حاکم بر آن تناسب و سازگاری داشته باشند. به عبارتی، از ارزش‌های دینی و اسلامی نشأت گرفته باشند. بنابراین با طراحی الگویی متفاوت و متمایز با الگوهای رایج توسعه سیاسی غربی و بر مبنای اصول و ارزش‌های جامعه و متناسب با شرایط و امکانات و نیازهای آن و با بکارگیری ابتکار و تفکر اسلامی در کنار بهره‌گیری از محتوا و منابع غنی اسلامی، می‌توان فرآیند توسعه سیاسی را در بستر نظام جمهوری اسلامی ایران پیاده‌سازی کرد. همچنین، از آنجا که در سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران، بر حاکمیت ارزش‌های اسلامی و دینی در جامعه تأکید شده است، بنابراین ارائه الگوی توسعه سیاسی بر اساس آموزه‌های اسلامی برای جمهوری اسلامی ایران از اهداف این نظام محسوب می‌شود.

از این‌رو، تحقیق حاضر با رویکردی اسلامی به موضوع توسعه سیاسی در ایران پرداخته است. در واقع، در این تحقیق سعی شده است که ابعاد توسعه سیاسی بر اساس آموزه‌های اسلامی برای جمهوری اسلامی ایران شناسایی و در قالب یک الگوی جامع، کامل و منحصر به فرد ارائه شود.

در همین راستا، سؤال اصلی تحقیق عبارت است از: الگوی توسعه سیاسی بر اساس آموزه‌های اسلامی برای نظام جمهوری اسلامی ایران کدام است؟

^۱. Huntington

مبانی نظری

توسعه سیاسی، از مفاهیمی است که پس از جنگ جهانی دوم وارد ادبیات توسعه شده است (نظری و همکاران، ۱۳۹۲:۱۴۹). واژه توسعه سیاسی، از دو کلمه توسعه و سیاست تشکیل شده است. توسعه، به معنای بهبود، رشد و گسترش همه شرایط و جنبه‌های مادی و معنوی زندگی اجتماعی است (سیف‌زاده، ۱۳۹۶:۷۹). سیاست، به معنای تدابیری است که حکومت به منظور اداره امور کشور اتخاذ می‌کند (آقابخشی و افشاری‌راد، ۱۳۸۹:۱۴۰). توسعه سیاسی، به معنای افزایش ظرفیت و کارایی یک نظام سیاسی در حل و فصل تضادهای منافع فردی و جمعی، ترکیب مردمی بودن، آزادی و تغییرات اساسی در یک جامعه است (لکزایی و اسم‌حسینی، ۱۳۹۱:۳۷). توسعه سیاسی، یکی از شاخه‌های توسعه است با هدف رسیدن به پیشرفت، صنعتی شدن، رفع فقر، رفع وابستگی، ایجاد تحولات ساختاری و اصطلاحات در تمام بخش‌های جامعه و گذار از حالت نامطلوب زندگی گذشته به شرایط بهتر (مهدیخانی، ۱۳۸۰:۱۸۴). توسعه سیاسی، مجموعه فعالیت‌هایی برای هدایت جامعه در جهت ایجاد شرایط مطلوب زندگی مطابق با نظام ارزشی مورد پذیرش جامعه است (دولاب^۱، ۲۰۱۸). دستیابی به توسعه سیاسی، یعنی فرآیندی که در جریان آن، نظام‌های ساده اقتدارگرایی سیاسی، جای خود را به نظام‌های حق رأی همگانی، احزاب سیاسی و بوروکراسی‌های مدنی می‌دهند و نیازمند آگاهی و حرکت عمومی شهروندان از یک‌سو و پذیرش اراده حاکمان از سوی دیگر است (پریزاد و سلیمانی، ۱۴۰۱:۱۱). اهداف توسعه سیاسی، شامل ایجاد دموکراسی، برابری، ثبات، مشروعیت، مشارکت، نهادی کردن، قابلیت، هویت، نفوذ، توزیع، همبستگی، عقلایی کردن، امنیت، رفاه، عدالت و آزادی است (معمارزاده طهران و پاک‌طینت، ۱۳۸۵:۸).

پیشینه تحقیق

سهراب‌زاده و نیمانی (۱۴۰۲) تحقیقی تحت عنوان «تبیین مدل عوامل مؤثر بر توسعه سیاسی - اقتصادی استان ایلام با تأکید بر نقش نخبگان رسمی» انجام دادند. نتایج تحقیق نشان داد که احساس امنیت سیاسی، انگیزش، شایسته‌سالاری در جامعه، توسعه‌گرایی، بافت جامعه اسلامی، فرهنگ‌سازی، فضای رقابت علمی، جهت‌گیری استراتژیک و نهادمندی سیاسی از عوامل مؤثر بر توسعه سیاسی - اقتصادی استان ایلام با توجه به نقش نخبگان رسمی می‌باشد. امیرمظاهری و همکاران (۱۴۰۲) تحقیقی تحت عنوان «واکاوی ابعاد توسعه سیاسی برنامه ششم توسعه جمهوری اسلامی ایران» انجام دادند. نتایج تحقیق نشان داد که در برنامه ششم توسعه، از میان ده مؤلفه توسعه سیاسی، مؤلفه‌های نهادمندی و پیچیدگی ساختار اجتماعی، مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی دولت، قانون‌مداری، عقلانیت و خردورزی، توسعه اقتصادی، ظرفیت دولت، آزادی سیاسی، مشارکت سیاسی، رقابت سیاسی و امنیت روانی و سیاسی مورد توجه بوده و به سه مؤلفه آزادی سیاسی، مشارکت سیاسی و رقابت سیاسی پرداخته نشده است. میرخلیلی و همکاران (۱۴۰۱) تحقیقی تحت عنوان «شناسایی و بررسی مؤلفه‌ها و شاخص‌های الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت برای تبیین الگوی توسعه سیاسی در ایران» انجام دادند. نتایج تحقیق نشان داد که الگوی توسعه سیاسی مبتنی بر پیشرفت اسلامی ایرانی، دارای ۱۰ مؤلفه اصلی است که هر یک از این مؤلفه‌ها ضمن ارتباط با یکدیگر، دارای اهمیت و وزنی مشخص در مدل تبیینی الگو هستند. اقتدار درونی، آرمان‌ها و ارزش‌های اسلامی و داشتن چشم‌انداز اداری و سازمانی، دارای بالاترین وزن و رتبه بودند. سپهری (۱۴۰۱) تحقیقی تحت عنوان «روند توسعه سیاسی و مردم‌سالاری دینی در جمهوری اسلامی ایران» انجام داد. نتایج تحقیق نشان داد که شاخصه‌های توسعه سیاسی، هم نشان دهنده سیر تکاملی توسعه سیاسی هستند و هم نشان دهنده سیر قهقرایی. این شاخصه‌ها عبارتند از: افزایش حق رأی مردم و برگزاری انتخابات آزاد با رأی‌دهندگان، آزادی مطبوعات و رشد رسانه‌های جمعی که نشان دهنده سیر تکاملی توسعه سیاسی هستند. ولی‌زاده و ترابی (۱۴۰۱) تحقیقی تحت عنوان «شاخصه‌های توسعه سیاسی از دیدگاه شهید استاد مرتضی مطهری» انجام دادند. نتایج تحقیق نشان داد که آزادی و مؤلفه‌های آن مانند آزادی بیان در ابراز عقاید، آزادی احزاب و انجمن‌ها، آزادی در انتخابات، عدالت سیاسی، مشارکت سیاسی، گزینش سیاسی، امنیت سیاسی و... مهم‌ترین شاخص‌های توسعه سیاسی از منظر شهید مطهری هستند. ملاح و همکاران (۱۴۰۱) تحقیقی تحت عنوان «بررسی نقش اعتماد سیاسی باورهای دینی در توسعه سیاسی» انجام دادند. نتایج تحقیق نشان داد که دینداری و اعتماد سیاسی، به ترتیب کمترین و

1. Dolab

بیشترین تأثیر را بر توسعه سیاسی داشته‌اند. بنابراین، باید به نقش اعتماد سیاسی و باورهای دینی در افزایش و تسریع توسعه سیاسی توجه نمود. نظری و همکاران (۱۳۹۸) تحقیقی تحت عنوان «راهکارهای مطلوب توسعه سیاسی در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت» انجام دادند. نتایج نشان داد که مواردی چون توجه به قانون، تغییر الگوی آموزش از سطوح پایه، توسعه فعالیت‌های حزبی و خودشناسی بر پایه مصادیق توسعه سیاسی در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت که عبارتند از: عزت، کرامت، بصیرت، پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری، راهکارهای مطلوبی محسوب می‌شوند که می‌توانند روند توسعه سیاسی را در کشور بهبود بخشند. عزیزی و همکاران (۱۳۹۷) تحقیقی تحت عنوان «تحقق توسعه سیاسی در الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت» انجام دادند. نتایج تحقیق نشان داد که شاخص‌های توسعه سیاسی (مشارکت سیاسی، مردم‌سالاری دینی، برابری و آزادی)، در این الگو منطبق بر شریعت بوده و با پایبندی به اجرای عدالت در فضای سیاست‌گذاری جامعه، زمینه توسعه سیاسی مطلوب فراهم شده است. کینگزبری^۱ (۲۰۰۷) تحقیقی تحت عنوان «توسعه سیاسی» را انجام داد. نتایج تحقیق نشان داد که دموکراسی و کارایی دستگاه‌های اجرایی از جمله مهم‌ترین ابعاد توسعه سیاسی هستند.

روش پژوهش

این تحقیق از لحاظ رویکرد، تحقیقی کیفی است و از نظر هدف، تحقیقی توسعه‌ای - کاربردی است و از حیث ماهیت و روش، پیمایشی است. در این تحقیق به منظور ساخت الگوی توسعه سیاسی بر اساس آموزه‌های اسلامی برای نظام جمهوری اسلامی ایران از میان راهبردهای تحقیق‌های کیفی، از روش تحلیل مضمون^۲ استفاده شده است. جامعه آماری (خبرگان) تحقیق، شامل افراد متخصص (اساتید دانشگاه) در رشته‌های مدیریت تطبیقی و توسعه و علوم سیاسی آشنا با موضوعات اسلامی و همچنین اشخاص مذهبی و روحانیون آشنا به موضوعات مدیریت دولتی و علوم سیاسی هستند. همچنین برخی از این افراد، دارای مسئولیت در دولت جمهوری اسلامی ایران بوده‌اند یا تجربه مسئولیت در دولت جمهوری اسلامی ایران را داشته‌اند. روش نمونه‌گیری برای انجام مصاحبه‌ها، از نوع نمونه‌برداری هدفمند است. ابزار گردآوری داده‌ها، مصاحبه نیمه ساختار یافته است که با توجه به هدف تحقیق، ابتدا متن هر مصاحبه بررسی، سپس با توجه به جملات و نکات کلیدی در مصاحبه، برچسب‌های مفهومی برای آنها انتخاب می‌شود. محقق پس از کدگذاری اولیه، کدها را با هم ترکیب کرده و آنهایی را که مشابه هستند در طبقات انتزاعی به نام مفاهیم قرار می‌دهد و در نهایت نیز با قرار دادن مفاهیم مشابه در یک سطح، مضامین را شناسایی می‌کند. همچنین روایی مصاحبه، از طریق ارائه نتایج به دست آمده از خبرگان تحقیق بررسی گردید؛ به طوری که اگر آنان نیز یافته‌ها را مورد تأیید قرار دهند، می‌توان نسبت به روایی تحقیق بیشتر مطمئن گردید. از این‌رو، به منظور افزایش روایی داخلی، پس از انجام مطالعات کتابخانه‌ای و مصاحبه، الگوی به دست آمده از آن مرحله به افراد (خبرگان) ارائه شد تا توسط ایشان تأیید شود. در زمینه روایی بیرونی یا انتقال‌پذیری نیز سعی شد با توجه به تخصص و جایگاه سازمانی هر یک از مصاحبه‌شوندگان و لحاظ کردن این موضوع در انتخاب آنان، احتمال انتقال مفاهیم به سایر محیط‌ها افزایش داده شود. برای سنجش پایایی مصاحبه‌ها نیز، از روش پایایی بازآزمون^۳ استفاده شد. بدین ترتیب که از میان مصاحبه‌های انجام گرفته، چند مصاحبه به عنوان نمونه انتخاب شد و هر کدام از آنها در یک فاصله زمانی کوتاه و مشخص دوباره کدگذاری شدند. سپس کدهای مشخص شده در دو فاصله زمانی برای هر کدام از مصاحبه‌ها با هم مقایسه شدند و از طریق میزان توافقات و عدم توافقات موجود در دو مرحله کدگذاری، شاخص ثبات برای آن محاسبه گردید. به عبارتی، در هر کدام از مصاحبه‌ها، کدهایی که در دو فاصله زمانی با هم مشابه بودند با عنوان توافق و کدهای غیرمشابه با عنوان عدم توافق مشخص شدند. به طور خلاصه از طریق رابطه ذیل میزان پایایی بخش کیفی تعیین گردید.

$$\text{تعداد کل کدها} / (\text{تعداد توافقات} \times 2) = \text{پایایی}$$

1. Kingsbury

2. Thematic analysis

3. Re-test reliability

جدول ۱. سنجش پایایی مصاحبه

ردیف	شماره مصاحبه	تعداد کدها	کدهای مورد توافق	پایایی (درصد)
۱	اول	۲۷	۱۲	۰/۸۸۸
۲	پنجم	۲۸	۱۱	۰/۷۸۵
۳	نهم	۳۱	۱۱	۰/۷۰۹
	جمع کل	۸۶	۳۴	۰/۷۹۰

با توجه به جدول ۱، مقدار پایایی مصاحبه ۰/۷۹ محاسبه شد. از آنجا که پایایی بین دو کدگذاری برای متن مصاحبه‌ها بالاتر از ۰/۷ است، بنابراین میزان پایایی مصاحبه مناسب است.

در این تحقیق، تجزیه و تحلیل داده‌ها در دو سطح توصیفی و اکتشافی انجام گرفته است. در سطح توصیفی، به توصیف ویژگی‌های جمعیت‌شناختی با آماره‌هایی نظیر فراوانی و درصد فراوانی پرداخته شده است و در بخش اکتشافی، از روش تحلیل مضمون برای شناسایی ابعاد توسعه سیاسی بر اساس آموزه‌های اسلامی برای نظام جمهوری اسلامی ایران استفاده شده است. همچنین جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها، از نرم‌افزارهای SPSS و NVIVO استفاده شده است.

یافته‌های تحقیق

توصیف متغیرهای جمعیت‌شناختی خبرگان

جدول ۲. توزیع فراوانی خبرگان بر اساس متغیرهای دموگرافیک

متغیر	شاخص اندازه‌گیری	فراوانی	درصد فراوانی
جنسیت	مرد	۱۱	۷۳/۳
	زن	۴	۲۶/۷
	جمع	۱۵	۱۰۰/۰
سابقه خدمت	۱۵ تا ۲۰ سال	۷	۴۶/۷
	۲۱ سال به بالا	۸	۵۳/۳
	کل	۱۵	۱۰۰/۰
تحصیلات	حوزوی سطح ۴	۵	۳۳/۳
	کارشناسی ارشد	۲	۱۳/۳
	دکتری تخصصی	۸	۵۳/۳
	کل	۱۵	۱۰۰/۰

داده‌های جدول ۲، نشان می‌دهد که ۱۱ نفر (۷۳/۳ درصد) از خبرگان را مردان و ۴ نفر (۲۶/۷ درصد) را زنان تشکیل می‌دهند. ۷ نفر (۴۶/۷ درصد) از خبرگان دارای سابقه کار ۱۵ تا ۲۰ سال و ۸ نفر (۵۳/۳ درصد) دارای سابقه کار ۲۱ سال به بالا هستند. ۵ نفر (۳۳/۳ درصد) از خبرگان دارای تحصیلات حوزوی سطح ۴، ۲ نفر (۱۳/۳ درصد) دارای تحصیلات در مقطع کارشناسی ارشد و ۸ نفر (۵۳/۳ درصد) دارای تحصیلات در مقطع دکتری تخصصی هستند.

یافته‌های حاصل از تحلیل مضمون

تکنیک تحلیل مضمون که ماهیت تفسیری دارد، فرآیندی است که به وسیله آن می‌توان داده‌های پراکنده متن را به داده‌های غنی و تفضیلی تبدیل نمود. فرآیند انجام این تکنیک در سه مرحله انجام می‌شود که عبارتند از:

۱- خرد کردن متن و کدگذاری پاره‌گفتارها؛

۲- اکتشاف شبکه مضمون‌ها از متن؛

۳- یکپارچه کردن اکتشاف‌ها و ارائه الگو.

در مرحله اول، با استفاده از متن مصاحبه‌ها و کدگذاری داده‌محور، کدها و مضمون‌های مرتبط با الگوی توسعه سیاسی بر اساس آموزه‌های اسلامی برای نظام جمهوری اسلامی ایران استخراج شد.

در مرحله دوم، با مرتب کردن کُدها بر اساس مشابهت‌های معنایی، پایین‌ترین سطح مضمون (مضمون‌های پایه) استخراج گردید.

در مرحله سوم، بر اساس مشابهت‌های کاربردی مضمون‌های پایه، هر چندتا مضمون در یک دسته به نام مضمون سازمان دهنده قرار گرفت و در گام آخر این مرحله، با انتزاع یک مضمون حاکم (به نام مضمون فراگیر) بر کل مضمون‌های سازمان دهنده، تدوین نهایی جدول مضمون‌های سه‌گانه مربوط به الگوی توسعه سیاسی بر اساس آموزه‌های اسلامی

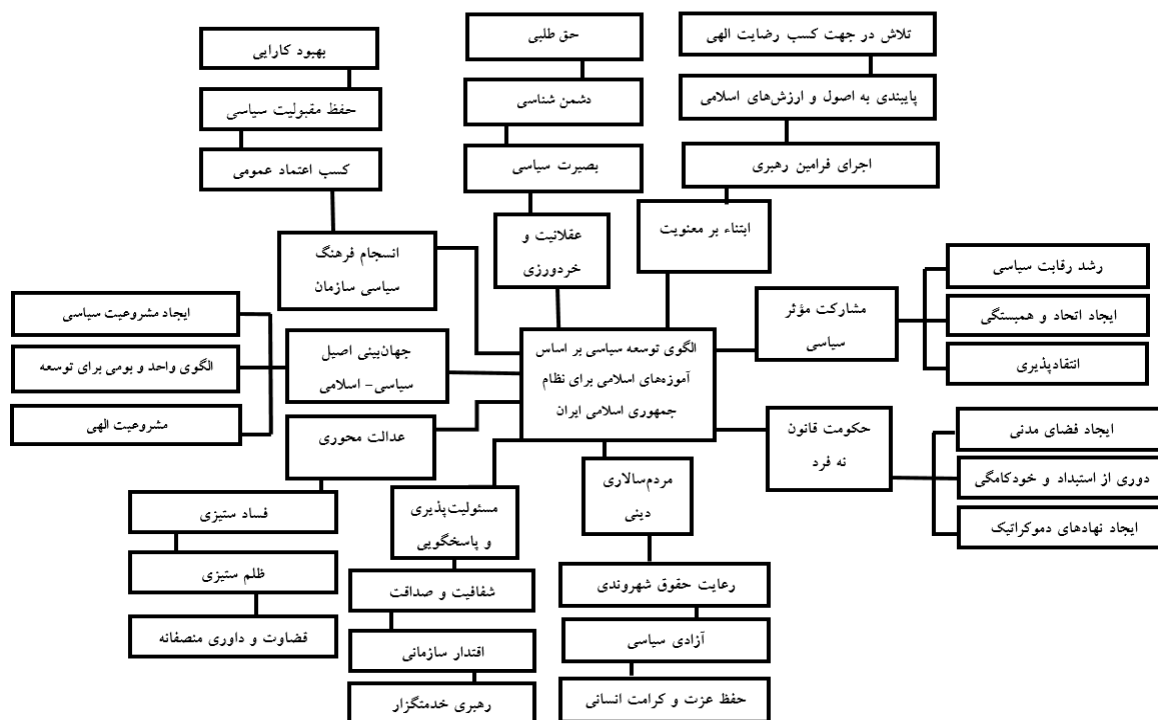
جدول ۳. تحلیل مضمون‌های سه‌گانه مربوط به الگوی توسعه سیاسی بر اساس آموزه‌های اسلامی

ردیف	کدهای اولیه	مضامین پایه	مضامین سازمان دهنده	مضمون فراگیر	
۱	قدرت عالی تصمیم‌گیری و وضع قوانین	ایجاد مشروعیت سیاسی	جهان‌بینی اصیل سیاسی - اسلامی	الگوی توسعه سیاسی بر اساس آموزه‌های اسلامی برای نظام جمهوری اسلامی ایران	
۲	غیرمتمرکز بودن قدرت				
۳	ایجاد هویت سیاسی				
۴	ایجاد انسجام اجتماعی	الگوی واحد و بومی برای توسعه			
۵	وجود انگیزه و میل به پیشرفت و توسعه				
۶	انطباق با مقتضیات بومی				
۷	شنوا و مطیع مردم بودن	مشروعیت الهی			
۸	شیوه استقرار منصفانه و بدون زور				
۹	حریص بودن بر هدایت افراد جامعه				
۱۰	رشد دادن انسان و حرکت به سوی نظام الهی				
۱۱	تأمین امنیت و رفاه جامعه	کسب اعتماد عمومی	انسجام فرهنگ سیاسی سازمانی		
۱۲	توجه به نیازهای مادی و معنوی جامعه				
۱۳	توسعه اعتماد در سایه گفتگو				
۱۴	نظم و ثبات سیاسی	حفظ مقبولیت سیاسی			
۱۵	دوری از قدرت‌طلبی و سودجویی				
۱۶	حفظ استقلال سازمان				
۱۷	برنامه‌ریزی برای تولید دانش و اندیشه	بهبود کارایی			
۱۸	دانش‌بنیان کردن نظام اداری				
۱۹	ایجاد شوق درونی در سازمان				
۲۰	موقعیت‌شناسی دقیق	بصیرت سیاسی			عقلانیت و خردورزی
۲۱	محاسبه‌گری و عاقبت‌اندیشی				
۲۲	مصلحت‌اندیشی اجتماعی				
۲۳	استکبار ستیزی	دشمن‌شناسی			
۲۴	روحیه استشهادی در مواجهه با دشمنان				
۲۵	بیداری در برابر توطئه‌سازی‌های دشمنان				
۲۶	مبارزه و روحیه خطرپذیری	حق‌طلبی			
۲۷	علم‌گرایی و روحیه جستجوگری				
۲۸	صداقت و درستی در اظهار حقایق				
۲۹	عدم تبعیض در برخورد با فساد	فساد ستیزی	عدالت‌محوری		
۳۰	توزیع عادلانه قدرت و ثروت				
۳۱	محرومیت‌زدایی از جامعه و اهمیت به بیت‌المال				
۳۲	استقرار عدالت اجتماعی	ظلم ستیزی			
۳۳	ایجاد امکانات عادلانه				
۳۴	گزینش عادلانه و پرهیز از رابطه‌مداری در انتصاب افراد				
۳۵	نفی غرض‌ورزی	قضاوت و داوری منصفانه			
۳۶	تعیین مرزهای ارتباطی				
۳۷	استماع منصفانه				

ابتناء بر معنویت	اجرای فرامین رهبری	ولایت‌پذیری و توجه به گفتمان ولایت‌فقیه	۳۸
		اسلام‌گرایی و مذهبی بودن	۳۹
		تقوا و خودکنترلی	۴۰
	پایبندی به اصول و ارزش‌های اسلامی	توجه معقول به دنیا و امور دنیوی	۴۱
		ایجاد فرصت یادگیری و کسب معرفت	۴۲
		اخلاص در عمل	۴۳
		پرهیز از ریا و خودنمایی	۴۴
	تلاش در جهت کسب رضایت الهی	شرکت در مناسک و فرایض دینی	۴۵
		ترویج ایثار و فداکاری	۴۶
		ترویج امر به معروف و نهی از منکر	۴۷
حکومت قانون	ایجاد فضای مدنی	دوری از تبعیض جنسیتی	۴۸
		دوری از تفکر شخصی و سلیقه‌ای	۴۹
		وجود همدلی در افراد برای پیشبرد اهداف	۵۰
	دوری از استبداد و خودکامگی	رفع تبعیضات ناروا	۵۱
		برابری همگان در مقابل قانون	۵۲
		پیشگیری از سلطه‌گری فردی و گروهی	۵۳
	ایجاد نهادهای دموکراتیک	استفاده از دیپلماسی فعال	۵۴
		ترویج مراودات اثربخش	۵۵
		حمایت از حقوق فردی	۵۶
	مشارکت مؤثر سیاسی	رشد رقابت سیاسی	مطبوعات مستقل و کارآمد
تأسیس احزاب سیاسی			۵۸
تعامل سازنده با کل دنیا			۵۹
ایجاد اتحاد و همبستگی		مشورت با اهل نظر	۶۰
		مشارکت مردم در همه عرصه‌ها	۶۱
		توجه به عقل جمعی در مقابل گفتار تک‌گویه	۶۲
انتقادپذیری		اجماع فلسفی در میان نخبگان سیاسی	۶۳
		تلاش در جهت رفع نواقص	۶۴
		رعایت انصاف در بیان حقایق	۶۵
		انعطاف‌پذیری در مقابل انتقاد	۶۶
مردم‌سالاری دینی	رعایت حقوق شهروندی	آزادی بیان در ابراز عقیده	۶۷
		ارتقاء آگاهی عمومی	۶۸
		آزادی احزاب و انجمن‌ها	۶۹
		آزادی مطبوعات و رشد رسانه‌های جمعی	۷۰
	آزادی سیاسی	حق شرکت در انتخابات آزاد	۷۱
		کسب آزادی‌های فردی	۷۲
		آزادی از تفتیش عقاید	۷۳
		ایجاد احساس امنیت سیاسی	۷۴
	حفظ عزت و کرامت انسانی	شایسته‌سالاری در جامعه	۷۵
		احترام به همه فرهنگ‌ها، اقوام و نژادهای جامعه	۷۶
کاستن فاصله طبقاتی		۷۷	
دوری از خشونت سیاسی		۷۸	
مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی	شفافیت و صداقت	یکپارچه‌سازی اطلاعات اداری	۷۹
		تجسم آینده در زمان حال	۸۰
		برنامه‌ریزی و تدبیر امور	۸۱
	اقتدار سازمانی	مصون‌سازی فرهنگی	۸۲
		ایجاد استانداردهای اخلاقی	۸۳
		تحصیل قدرت و وحدت	۸۴
	رهبری خدمتگزار	ترویج فرهنگ وظیفه‌شناسی	۸۵

۸۶	تلاش مضاعف و داوطلبانه
۸۷	خودارزیایی و خودمدیریتی در سازمان

در نهایت، پس از طی مراحل اختصاص کدهای اولیه به پاره‌گفتارهای مشارکت‌کنندگان، اختصاص کدهای اولیه به پاره‌گفتارهای استخراج شده، ادغام کدهای اولیه و استخراج مضمون‌های پایه، دسته‌بندی مضمون‌های پایه به مضمون‌های سازمان دهنده، دسته‌بندی مضمون‌های سازمان دهنده به مضمون فراگیر و تدوین نهایی مضمون‌ها و ارائه بازخورد به مشارکت‌کنندگان، بازبینی و موضع‌گیری محقق، شبکه نهایی مضمون‌های استخراج در شکل ۱ آورده شده است. نتایج نشان داد که مفاهیم استخراج شده مربوط به الگوی توسعه سیاسی بر اساس آموزه‌های اسلامی برای نظام جمهوری اسلامی ایران، شامل ۸۷ کد اولیه، ۲۷ مضمون پایه و ۹ مضمون سازمان دهنده است.

شکل ۱. الگوی تحقیق

بحث و نتیجه‌گیری

در این تحقیق، ابعاد الگوی توسعه سیاسی بر اساس آموزه‌های اسلامی برای نظام جمهوری اسلامی ایران از طریق رویکرد کیفی تحلیل مضمون مورد شناسایی قرار گرفت. این ابعاد، در نه دسته جهان‌بینی اصیل سیاسی - اسلامی، انسجام فرهنگ سیاسی سازمانی، عقلانیت و خردورزی، عدالت‌محوری، ابتناء بر معنویت، حکومت قانون، مشارکت مؤثر سیاسی، مردم‌سالاری دینی و مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی طبقه‌بندی شدند. یافته‌های حاصل از نتایج این تحقیق با نتایج تحقیقات و مطالعات مختلف مورد مقایسه و تحلیل قرار گرفت که به شرح ذیل است:

یافته تحقیق حاضر نشان داد که جهان‌بینی اصیل سیاسی - اسلامی از جمله ابعاد توسعه سیاسی بر اساس آموزه‌های اسلامی برای نظام جمهوری اسلامی ایران است که این یافته با نتایج تحقیقات سهراب‌زاده و نریمانی (۱۴۰۲) هماهنگ و همسو است. سهراب‌زاده و نریمانی، در تحقیقاتشان نتیجه گرفتند که بافت جامعه اسلامی از عوامل مؤثر بر توسعه سیاسی - اقتصادی است. یافته دیگر تحقیق حاضر نشان داد که انسجام فرهنگ سیاسی سازمانی از جمله ابعاد توسعه سیاسی بر اساس آموزه‌های اسلامی برای نظام جمهوری اسلامی ایران است که این یافته با نتایج تحقیقات ملاح و همکاران (۱۴۰۱)، میرخلیلی و همکاران

(۱۳۹۹) و کینگزبری (۲۰۰۷) هماهنگ است. ملاح و همکاران، در تحقیقاتشان نتیجه گرفتند که اعتماد سیاسی بیشترین تأثیر را بر توسعه سیاسی دارد. میرخلیلی و همکاران، در تحقیقاتشان نتیجه گرفتند که از جمله مهم‌ترین مؤلفه‌های الگوی توسعه سیاسی مبتنی بر پیشرفت اسلامی ایرانی، داشتن چشم‌انداز اداری و سازمانی است. کینگزبری، در مطالعات خود به این نتیجه رسید که کارایی دستگاه‌های اجرایی از جمله مهم‌ترین ابعاد توسعه سیاسی است.

یافته دیگر تحقیق حاضر نشان داد که عقلانیت و خردورزی از جمله ابعاد توسعه سیاسی بر اساس آموزه‌های اسلامی برای نظام جمهوری اسلامی ایران است که این یافته با نتایج تحقیقات امیرمظاهری و همکاران (۱۴۰۲) همسو است. امیرمظاهری و همکاران، در تحقیقاتشان نتیجه گرفتند که در برنامه ششم توسعه، باید عقلانیت و خردورزی به عنوان یکی از مؤلفه‌های توسعه سیاسی مورد توجه قرار گیرد.

یافته دیگر تحقیق حاضر نشان داد که عدالت‌محوری از جمله ابعاد توسعه سیاسی بر اساس آموزه‌های اسلامی برای نظام جمهوری اسلامی ایران است که این یافته با نتایج تحقیقات ولی‌زاده و ترابی (۱۴۰۱)، میرخلیلی و همکاران (۱۳۹۹) و عزیزی و همکاران (۱۳۹۷) همخوانی دارد. ولی‌زاده و ترابی، در تحقیقاتشان نتیجه گرفتند که عدالت از جمله مهم‌ترین شاخص‌های توسعه سیاسی است. میرخلیلی و همکاران، در تحقیقاتشان نتیجه گرفتند که از جمله مهم‌ترین مؤلفه‌های الگوی توسعه سیاسی مبتنی بر پیشرفت اسلامی ایرانی، ابتناء بر عدالت است. عزیزی و همکاران، در تحقیقاتشان نتیجه گرفتند که با پایبندی به اجرای عدالت در فضای سیاست‌گذاری جامعه، زمینه توسعه سیاسی فراهم می‌شود.

یافته دیگر تحقیق حاضر نشان داد که ابتناء بر معنویت از جمله ابعاد توسعه سیاسی بر اساس آموزه‌های اسلامی برای نظام جمهوری اسلامی ایران است که این یافته با نتایج تحقیقات میرخلیلی و همکاران (۱۳۹۹) هماهنگ و همسو است. میرخلیلی و همکاران، در تحقیقاتشان نتیجه گرفتند که از جمله مهم‌ترین مؤلفه‌های الگوی توسعه سیاسی مبتنی بر پیشرفت اسلامی ایرانی، ابتناء بر معنویت است.

یافته دیگر تحقیق حاضر نشان داد که حکومت قانون از جمله ابعاد توسعه سیاسی بر اساس آموزه‌های اسلامی برای نظام جمهوری اسلامی ایران است که این یافته با نتایج امیرمظاهری و همکاران (۱۴۰۲)، نظری و همکاران (۱۳۹۸) هماهنگ است. امیرمظاهری و همکاران، در تحقیقاتشان نتیجه گرفتند که در برنامه ششم توسعه، باید قانون‌مداری به عنوان یکی از مؤلفه‌های توسعه سیاسی مورد توجه قرار گیرد. نظری و همکاران، در تحقیقاتشان نتیجه گرفتند که توجه به قانون از جمله راهکارهای مطلوبی محسوب می‌شوند که می‌توانند روند توسعه سیاسی را در کشور بهبود بخشند.

یافته دیگر تحقیق حاضر نشان داد که مشارکت مؤثر سیاسی از جمله ابعاد توسعه سیاسی بر اساس آموزه‌های اسلامی برای نظام جمهوری اسلامی ایران است که این یافته با نتایج تحقیقات امیرمظاهری و همکاران (۱۴۰۲)، ولی‌زاده و ترابی (۱۴۰۱) همسو است. امیرمظاهری و همکاران، در تحقیقاتشان نتیجه گرفتند که در برنامه ششم توسعه، باید مشارکت سیاسی به عنوان یکی از مؤلفه‌های توسعه سیاسی مورد توجه قرار گیرد. ولی‌زاده و ترابی، در تحقیقاتشان نتیجه گرفتند که مشارکت سیاسی از جمله مهم‌ترین شاخص‌های توسعه سیاسی است.

یافته دیگر تحقیق حاضر نشان داد که مردم‌سالاری دینی از جمله ابعاد توسعه سیاسی بر اساس آموزه‌های اسلامی برای نظام جمهوری اسلامی ایران است که این یافته با نتایج تحقیقات سپهری (۱۴۰۱)، عزیزی و همکاران (۱۳۹۷) و کینگزبری (۲۰۰۷) همخوانی دارد. سپهری، در تحقیقاتش نتیجه گرفت که مردم‌سالاری دینی، بنا و اصل توسعه و گسترش توسعه سیاسی است. عزیزی و همکاران، در تحقیقاتشان نتیجه گرفتند که مردم‌سالاری دینی از جمله شاخص‌های توسعه سیاسی است. کینگزبری، در مطالعات خود به این نتیجه رسید که دموکراسی از جمله مهم‌ترین ابعاد توسعه سیاسی است.

یافته دیگر تحقیق حاضر نشان داد که مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی از جمله ابعاد توسعه سیاسی بر اساس آموزه‌های اسلامی برای نظام جمهوری اسلامی ایران است که این یافته با نتایج امیرمظاهری و همکاران (۱۴۰۲)، نظری و همکاران (۱۳۹۸) هماهنگ و همسو است. امیرمظاهری و همکاران، در تحقیقاتشان نتیجه گرفتند که در برنامه ششم توسعه، باید مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی به عنوان یکی از مؤلفه‌های توسعه سیاسی مورد توجه قرار گیرد. نظری و همکاران، در تحقیقاتشان نتیجه گرفتند که پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری از جمله راهکارهای مطلوبی محسوب می‌شوند که می‌توانند روند توسعه سیاسی را در کشور بهبود بخشند.

منابع

۱. امیرمظاهری، امیرمسعود، علمی، محمود، مؤمنی‌راد، اکبر و حسین احمدزاده گلی (۱۴۰۲). واکاوی ابعاد توسعه سیاسی در برنامه ششم توسعه جمهوری اسلامی ایران. مجله جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه، ۱۲(۱)، ۲۵۰-۲۲۵.
۲. آقابخش، علی و مینو افشاری‌راد (۱۳۸۹). فرهنگ علوم سیاسی. تهران: انتشارات چاپار، چاپ سوم.
۳. پریزاد، رضا و محمدمهدی سلیمانی (۱۴۰۱). نقش نهاد ملی حمایت از حقوق بشر در پیشبرد توسعه سیاسی جمهوری اسلامی. مجله پژوهش ملل، ۷(۸۲)، ۳۶-۷.
۴. جهانگیری، سعید (۱۳۹۷). بررسی موانع توسعه سیاسی در ایران (مطالعه موردی: دوران پهلوی دوم). مجله تاریخ‌نامه انقلاب، ۲(۴)، ۵۷-۷۸.
۵. سپهری، یدالله (۱۴۰۱). روند توسعه سیاسی و مردم‌سالاری دینی (مؤلفه قدرت نرم) در جمهوری اسلامی ایران. مجله قدرت نرم، ۱۲(۲۹)، ۴۶-۲۹.
۶. سهراب‌زاده، عباس و جعفر نریمانی (۱۴۰۲). تبیین مدل عوامل مؤثر بر توسعه سیاسی - اقتصادی استان ایلام با تأکید بر نقش نخبگان رسمی. مجله پژوهش‌های راهبردی سیاست، انتشار آنلاین ۴ دی، ۱۹-۱.
۷. شیرودی، مرتضی (۱۳۹۳). شاخصه‌های سیاسی توسعه و پیشرفت از منظر اسلام با تکیه بر حکومت امام مهدی (عج). مجله انتظار موعود، ۱۴(۴۵)، ۱۰۲-۸۵.
۸. عبداللهی، محمد و فیروز راد (۱۳۸۸). روند تحول و موانع ساختاری توسعه سیاسی در ایران. مجله جامعه‌شناسی ایران، ۱۰(۱)، ۶۳-۳۹.
۹. عزیزی، حسن، شفیعی، اسماعیل و علیرضا گلشنی (۱۳۹۷). تحقق توسعه سیاسی در الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت. مجله مطالعات الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی، ۶(۱۱)، ۱۸۳-۱۵۷.
۱۰. لک‌زایی، نجف و غلامرضا اسم‌حسینی (۱۳۹۱). الگوهای توسعه سیاسی با تأکید بر اندیشه امام خمینی (ره). مجله مطالعات انقلاب اسلامی، ۹(۲۹)، ۶۰-۳۵.
۱۱. معمارزاده طهران، غلامرضا و اقبال پاک‌طینت (۱۳۸۵). عوامل مؤثر بر توسعه سیاسی. مجله کنترلر، ۴۱(۲۱)، ۲۵-۱.
۱۲. ملاح، جعفر، حیدرآبادی، ابوالقاسم و سیف‌الله فرزانه (۱۴۰۱). بررسی نقش اعتماد سیاسی و باورهای دینی در توسعه سیاسی (مورد مطالعه: شهرستان بندر گز). مجله مطالعات جامعه‌شناسی، ۵۶(۱۵)، ۵۲-۳۱.
۱۳. مهدیخانی، علیرضا (۱۳۸۰). مروری اجمالی بر توسعه سیاسی و اقتصادی. تهران: انتشارات آرون.
۱۴. میرخلیلی، سیدحسین، ابوالفضلی، حسین و علی صالحی فارسانی (۱۳۹۹). تبیین الگوی توسعه سیاسی در ایران با تأکید بر شاخص‌های الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت. مجله پژوهش‌نامه انقلاب اسلامی، ۱۰(۳۶)، ۵۳-۳۱.
۱۵. میرخلیلی، سیدحسین، ابوالفضلی، حسین و علی صالحی فارسانی (۱۴۰۱). شناسایی و بررسی مؤلفه‌ها و شاخص‌های الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت برای تبیین الگوی توسعه سیاسی در ایران. مجله سیاست متعالیه، ۱۰(۳۹)، ۲۶۸-۳۴۱.
۱۶. نظری، سارا، عیوضی، محمدرحیم، مرتضویان، علی و اکبر اشرفی (۱۳۹۸). راهکارهای مطلوب توسعه سیاسی در الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت. مجله جامعه‌شناسی سیاسی ایران، ۲(۸)، ۴۳-۵.
۱۷. نظری، سیدغنی، بشیری گیوی، حسین و سعید جنتی (۱۳۹۲). بررسی تأثیر مشارکت سیاسی بر توسعه سیاسی (مورد مطالعه: جوانان شهر خلخال). مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران، ۶(۱)، ۱۴۶-۱۳۷.
۱۸. ولی‌زاده، محمود و محمد ترابی (۱۴۰۱). شاخصه‌های توسعه سیاسی از دیدگاه شهید استاد مرتضی مطهری. مجله مطالعات علوم اجتماعی، ۸(۲)، ۱۸۲-۱۶۸.
۱۹. هانتینگتون، ساموئل. (۱۳۸۶). گذار به دموکراسی: ملاحظات نظری و مفهومی. ترجمه: محمدعلی کدیور. تهران: انتشارات گام نو.

20. Dolab, M. (2018). Parties and elites are two major indicators in the country's political structure. University of Cambridge, London, England.

21. Kingsbury, D. (2007). Political Development. New York, NY: Routledge.